

STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNICH
W SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 39
IM. BARTOSZA GŁOWACKIEGO
W KRAKOWIE

Podstawa prawna: art. 22b pkt 1 ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz. U. z 2024 r. poz. 560)

Informacje ogólne

„Standardy ochrony małoletnich” są jednym z elementów systemowego rozwiązania ochrony małoletnich przed krzywdzeniem i stanowią formę zabezpieczenia ich praw.

W konstruowaniu „Standardów ochrony małoletnich” przyjęto następujące założenia:

- 1) w Szkole Podstawowej nr 39 nie są zatrudniane osoby mogące zagrażać bezpieczeństwu małoletnich,
- 2) wszyscy pracownicy potrafią zdiagnozować symptomy krzywdzenia małoletniego oraz podejmować interwencje w przypadku podejrzenia, że małoletni jest ofiarą przemocy w szkole lub przemocy domowej,
- 3) podejmowane w szkole postępowania nie mogą naruszać praw dziecka, praw człowieka, praw ucznia określonych w statucie szkoły oraz bezpieczeństwa danych osobowych,
- 4) małoletni wiedzą, jak unikać zagrożeń w kontaktach z dorosłymi i rówieśnikami,
- 5) małoletni wiedzą, do kogo zwracać się o pomoc w sytuacjach dla nich trudnych i czynią to mając świadomość skuteczności podejmowanych w szkole działań,
- 6) rodzice poszerzają wiedzę i umiejętności o metodach wychowania małoletnich bez stosowania przemocy oraz potrafią je uczyć zasad bezpieczeństwa.

Ponadto przyjęto, że:

- 1) prowadzone w szkole postępowanie na wypadek krzywdzenia lub podejrzenia krzywdzenia małoletnich jest zorganizowane w sposób zapewniający im skuteczną ochronę,
- 2) działania podejmowane w ramach ochrony małoletnich przed krzywdzeniem są dokumentowane oraz monitorowane i poddawane okresowej weryfikacji przy udziale wszystkich zainteresowanych podmiotów.

Uwzględniając powyższe założenia niniejszy dokument określa standardy ochrony małoletnich, stanowiące zbiór zasad i procedur postępowania w sytuacjach zagrożenia ich bezpieczeństwa. Jego najważniejszym celem jest ochrona małoletnich przed różnymi formami przemocy oraz budowanie bezpiecznego i przyjaznego środowiska w szkole.

Słownik pojęć:

Ilekróć w dokumencie „Standardy ochrony małoletnich” jest mowa o:

1. *małoletnim (dziecku, uczniu, wychowanku)* – należy przez to rozumieć każdą osobę do ukończenia 18 roku życia,
2. *personelu* – należy przez to rozumieć każdego pracownika Szkoły Podstawowej nr 39 w Krakowie, bez względu na formę zatrudnienia, w tym: wolontariuszy lub inne osoby, które z racji pełnionej funkcji lub zadań mają (nawet potencjalny) kontakt z małoletnimi,
3. *dyrektorze* – należy przez to rozumieć dyrektora Szkoły Podstawowej nr 39 w Krakowie,
4. *rodzicu* – należy przez to rozumieć przedstawiciela ustawowego małoletniego pozostającego pod jego władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawy dziecka,
5. *opiekunie prawnym dziecka/małoletniego* – należy przez to rozumieć osobę, która ma za zadanie zastąpić dziecku rodziców, a także wypełnić wszystkie ciężące na nich obowiązki. Jest przedstawicielem ustawowym małoletniego, dlatego może dokonywać czynności prawnych w imieniu dziecka i ma za zadanie chronić jego interesy prawne, osobiste oraz finansowe,
6. *„osobie najbliższej dziecku”* – należy przez to rozumieć osobę wstępną: matkę, ojca, babcię, dziadka; rodzeństwo: siostrę, brata, w tym rodzeństwo przyrodnie, a także inne osoby pozostające we wspólnym gospodarstwie, a w przypadku jej braku – osobę pełnoletnią wskazaną przez małoletniego,
7. *przemocy fizycznej* – należy przez to rozumieć każde intencjonalne działanie sprawcy, mające na celu przekroczenie granicy ciała małoletniego, np. bicie, popychanie, szarpanie, itp.;
8. *przemocy seksualnej* – należy przez to rozumieć zaangażowanie małoletniego w aktywność seksualną, której nie jest on lub ona w stanie w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody, naruszającą prawo i obyczaje danego społeczeństwa,
9. *przemocy psychicznej* – należy przez to rozumieć powtarzający się wzorec zachowań opiekuna lub skrajnie drastyczne wydarzenie (lub wydarzenia), które powodują u dziecka poczucie, że jest nic niewarte, złe, niekochane, niechciane, zagrożone i że jego osoba ma jakąkolwiek wartość jedynie wtedy, gdy zaspokaja potrzeby innych,

10. *zaniechanie* – należy przez to rozumieć chroniczne lub incydentalne niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i psychicznych przez osoby zobowiązane do opieki, troski i ochrony zdrowia i/lub nierespektowanie podstawowych praw, powodujące zaburzenia jego zdrowia i/lub trudności w rozwoju,
11. *przemocy domowej* – należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą,
12. *osobie stosującej przemoc domową* – należy przez to rozumieć pełnoletniego, który dopuszcza się przemocy domowej, *świadku przemocy domowej* – należy przez to rozumieć osobę, która posiada wiedzę na temat stosowania przemocy domowej lub widziała akt przemocy domowej.

**Zasady zapewniające bezpieczne relacje między małoletnim a pracownikami Szkoły,
w szczególności zachowania niedozwolone wobec małoletnich.**

1. Dyrektor Szkoły, zgodnie z prawem, podczas rekrutacji pracowników, przed nawiązaniem stosunku pracy lub dopuszczeniem osoby do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją lub opieką, uzyskuje informacje o niekaralności z KRK, sprawdza czy dane tej osoby są zamieszczone w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym, a dla pracowników pedagogicznych uzyskuje zaświadczenie z Rejestru Orzeczeń Dyscyplinarnych dla Nauczycieli.
2. Osoba, o której mowa w ust. 1, posiadająca obywatelstwo innego państwa niż Rzeczpospolita Polska, ponadto przedkłada pracodawcy lub innemu organizatorowi informację z rejestru karnego państwa obywatelstwa uzyskiwaną do celów działalności zawodowej lub wolontariackiej związanej z kontaktami z dziećmi.
3. Pracownicy Szkoły:

- 1) działają dla dobra dziecka i w jego najlepiej pojętym interesie;
  - 2) traktują dziecko z poszanowaniem jego godności i potrzeb;
  - 3) wszelkie działania podejmują w ramach obowiązującego prawa, przepisów wewnętrznych oraz swoich kompetencji;
  - 4) działają w sposób otwarty i przejrzysty, aby zminimalizować ryzyko błędnej interpretacji swojego zachowania;
  - 5) informują dzieci, że jeśli czują się niekomfortowo w jakiejś sytuacji, wobec konkretnego zachowania czy słów, mogą o tym powiedzieć i oczekiwać odpowiedniej reakcji i/lub pomocy;
  - 6) w komunikacji z dziećmi zachowują spokój, cierpliwość i szacunek dla dziecka;
  - 7) uważnie słuchają dzieci i udzielają im odpowiedzi adekwatnych do ich wieku i danej sytuacji;
  - 8) stosują zasady konstruktywnej krytyki wobec, np. niewłaściwego zachowania ucznia.
4. Podejmując decyzje dotyczące dziecka, wskazane jest, aby je poinformować o tym i starać się brać pod uwagę jego oczekiwania.
  5. Należy szanować prawo dziecka do prywatności. Jeśli konieczne jest odstępnie od zasady poufności, aby chronić dziecko, należy dziecku to wyjaśnić najszybciej jak to możliwe.
  6. Należy doceniać i szanować wkład dzieci w podejmowane działania, zachęcać do aktywności i traktować równo, bez względu na płeć, orientację seksualną, sprawność/niepełnosprawność, status społeczny, etniczny, kulturowy, religijny i światopogląd.
  7. Istnieją sytuacje, w których fizyczny kontakt z dzieckiem może być stosowny pod warunkiem, że spełnia on zasady bezpiecznego kontaktu, tj. jest odpowiedzią na potrzeby dziecka w danym momencie, uwzględnia wiek dziecka, etap rozwojowy, płeć, kontekst kulturowy i sytuacyjny. Nie można jednak wyznaczyć uniwersalnej stosowności każdego takiego kontaktu fizycznego, ponieważ zachowanie odpowiednie wobec jednego dziecka może być nieodpowiednie wobec innego. Zawsze należy kierować się profesjonalnym osądem, słuchając, obserwując i odnotowując reakcję dziecka, pytając je o zgodę na kontakt fizyczny (np. przytulenie) i zachowując świadomość, że nawet przy dobrych

intencjach taki kontakt może być błędnie zinterpretowany przez dziecko lub osoby trzecie.

8. Zawsze należy być przygotowanym na wyjaśnienie swoich zachowań i działań.
9. Należy zachować szczególną ostrożność wobec dzieci, które doświadczyły krzywdzenia, w tym seksualnego, fizycznego bądź zaniedbania. Takie doświadczenia mogą czasem sprawić, że dziecko będzie dążyć do nawiązania niestosownych bądź nieadekwatnych fizycznych kontaktów z dorosłymi. W takich sytuacjach należy reagować z wyczuciem, ale stanowczo i pomóc dziecku zrozumieć znaczenie osobistych granic.
10. Metody dyscyplinowania ucznia należy dobrać adekwatnie do ich wieku i poziomu rozwoju.
11. Co do zasady kontakt z dziećmi powinien odbywać się wyłącznie w godzinach pracy i dotyczyć celów edukacyjnych lub wychowawczych. Jeśli zachodzi konieczność nawiązania kontaktu, właściwą formą komunikacji z dziećmi i ich rodzicami/opiekunami poza godzinami pracy są kanały służbowe (e-mail, telefon służbowy).
12. Utrzymywanie relacji towarzyskich lub rodzinnych (jeśli dzieci i rodzice/opiekunowie dzieci są osobami bliskimi wobec pracownika) wymaga zachowania poufności wszystkich informacji dotyczących innych dzieci, ich rodziców/opiekunów.
13. W trakcie lekcji wskazane jest, aby wyłączyć lub wyciszyć osobiste urządzenia elektroniczne.
14. Ingerencje w sytuacjach wychowawczo wątpliwych powinny być poprzedzone kontaktem słownym, odbywać się w miarę możliwości w obecności osób trzecich i być jednoznacznie uzasadnione (zagrożenie dobra lub bezpieczeństwa dziecka, grupy).

Zachowania niedozwolone wobec małoletnich:

1. Nie wolno zawstydząć, upokarzać i obrażać dziecka.
2. Nie wolno krzyczeć na dziecko w sytuacji innej niż wynikająca z zagrożenia bezpieczeństwa dziecka lub innych osób.
3. Nie wolno dotykać dziecka w sposób, który może być uznany za nieprzyzwoity lub niestosowny.

4. Nie wolno ujawniać informacji o sytuacji rodzinnej, ekonomicznej, medycznej, opiekuńczej i prawnej dotyczących dziecka osobom nieuprawnionym, w tym wobec innych dzieci.
5. Niedopuszczalne jest stosowanie przemocy wobec dziecka w jakiegokolwiek formie.
6. Nie wolno zachowywać się w obecności dzieci w sposób niestosowny. Dotyczy to używania wulgarnych słów, nieprzyzwoitych gestów i żartów, czynienia obraźliwych uwag, nawiązywania w wypowiedziach do aktywności bądź atrakcyjności seksualnej oraz wykorzystywania wobec dziecka relacji władzy lub przewagi fizycznej (zastraszanie, przymuszanie, groźby).
7. Nie wolno faworyzować dziecka.
8. Nie wolno nawiązywać z dzieckiem jakichkolwiek relacji mogących sugerować relacje romantyczne lub seksualne ani składać dziecku propozycji o nieodpowiednim charakterze. Obejmuje to także seksualne komentarze, żarty, gesty oraz udostępnianie dzieciom treści erotycznych i pornograficznych, bez względu na ich formę.
9. Nie wolno utrwałać wizerunku dziecka (filmowanie, nagrywanie głosu, fotografowanie) bez zgody rodziców. Dotyczy to także umożliwienia osobom trzecim utrwalenia wizerunku dzieci.
10. Nie wolno proponować dzieciom alkoholu, wyrobów tytoniowych ani substancji działających podobnie do alkoholu, jak również używać ich w obecności dzieci.
11. Kontakt fizyczny z dzieckiem nigdy nie może być niejawnym bądź ukrywany, wiązać się z jakąkolwiek gratyfikacją ani wynikać z relacji władzy.

Zasady i procedura podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego.

1. Każdy pracownik Szkoły, który otrzyma informację o podejrzeniu krzywdzenia małoletniego jest zobowiązany do niezwłocznego poinformowania o tym fakcie pedagoga szkolnego i/lub dyrektora Szkoły.

2. Wszystkie zauważone ryzykowne sytuacje, które obejmują zauroczenie dzieckiem przez pracownika lub pracownikiem przez dziecko, należy niezwłocznie zgłosić dyrektorowi Szkoły.
3. Dyrektor Szkoły zleca pedagogowi lub psychologowi szkolnemu rozpoznanie sytuacji.
4. Podczas rozpoznawania sytuacji przemocy wobec osób istotne jest:
  - 1) uważne wysłuchanie osoby pokrzywdzonej – bez obecności opiekunów;
  - 2) przeprowadzenie rozmowy na temat sytuacji krzywdzenia (konkretne fakty dotyczące form przemocy, częstotliwości, nasilenia, poczucia zagrożenia);
  - 3) w razie konieczności podjęcie działań w kierunku odizolowania osoby krzywdzonej od sprawcy przemocy;
  - 4) poinformowanie dyrektora.
5. Decyzja o podjęciu procedury interwencji, podejmowana jest przez dyrektora na wniosek pedagoga szkolnego lub osoby, która zauważa niepokojące zachowania dziecka lub jest świadkiem przemocy.
6. Podjęcie procedury interwencji poprzedzone jest sporządzeniem notatki pisemnej przez osobę, o której mowa w ust. 5.
7. W przypadku stwierdzenia, że nie jest konieczne powiadomienie organów zewnętrznych, ponieważ dyrektor w porozumieniu z pedagogiem szkolnym, stwierdza, że nie jest zagrożone zdrowie, życie i dobro dziecka, wychowawca ustala i realizuje plan współpracy z rodzicami, w celu poprawy funkcjonowania dziecka.
8. Efektywność realizacji planu monitoruje wychowawca oraz pedagog szkolny.

Zasady i procedury podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia stosowania lub stosowania przemocy domowej

1. Rodzaje przemocy domowej:
  - 1) Przemoc fizyczna
  - 2) Przemoc psychiczna
  - 3) Zaniedbywanie
2. Osoba, która powzięła informację od krzywdzonego dziecka/wychowanka podejmuje w pierwszej kolejności działania mające na celu zatrzymanie krzywdzenia dziecka.

3. W przypadku zagrożenia życia dziecka, po przekazaniu informacji dyrektorowi szkoły, zawiadamia w trybie pilnym odpowiednie służby porządkowe – Policję, o zagrożeniu życia dziecka/małoletniego i pogotowie ratunkowe.
4. W ramach procedury funkcjonariusz policji: udziela niezbędnej pomocy osobie doznającej przemocy, w tym dostępu do pomocy medycznej, podejmuje czynności chroniące życie, zdrowie i mienie, zabezpiecza ślady i dowody przestępstwa oraz podejmuje działania mające na celu zapobiec dalszym zagrożeniom mogącym występować w tej rodzinie, zgodnie z zasadami i procedurami postępowania w takiej sytuacji.
5. W przypadkach nie wymagających podejmowania nagłych interwencji, osoba, która powzięła informację postępuje zgodnie ze szkolną procedurą.
6. Zgłaszanie przemocy domowej przez pracownika szkoły:
  - 1) Każdy pracownik szkoły, który zauważył lub podejrzewa u ucznia symptomy krzywdzenia, jest zobowiązany zareagować – jeśli to konieczne, udzielić pierwszej pomocy.
  - 2) Pracownik w trybie pilnym przekazuje informację o zaobserwowanym zdarzeniu pedagogowi szkolnemu lub wychowawcy, dołączając pisemną notatkę zawierającą istotne informacje dotyczące: wyglądu, stanu, dolegliwości oraz zachowania dziecka, cytaty jego wypowiedzi oraz podjęte działania.
  - 3) Pedagog szkolny, jako osoba upoważniona do prowadzenia spraw związanych z przemocą wobec dzieci/małoletnich wraz z osobą zgłaszającą wypełniają tzw. Kartę zgłoszenia – załącznik 1. Na karcie podpisują się: pedagog szkolny i osoba zgłaszająca.
7. Zgłaszanie przemocy domowej przez osoby z zewnątrz:
  - 1) Osoba, która jest świadkiem stosowanej przemocy domowej wobec małoletniego ma prawo do zgłoszenia tego faktu szkole.
  - 2) W celu zgłoszenia stosowanej wobec dziecka/małoletniego przemocy domowej w/w osoba jest obowiązana dokonać zgłoszenia bezpośredniego pedagogowi szkolnemu.
  - 3) Gabinet pedagoga szkolnego znajduje się na parterze w pokoju nr 28.

- 4) W trakcie rozmowy z pedagogiem, osoba wskazuje na fakty, na podstawie, których domniema o stosowaniu przemocy domowej wobec małoletniego.
  - 5) Osoba zgłaszająca przemoc jest zobowiązana wylegitymować się dokumentem zawierającym fotografię oraz wskazać dane do kontaktu.
  - 6) Zgłaszający przemoc domową jest informowany o zasadach przetwarzania jego danych osobowych udostępnionych pedagogowi oraz zasadach ich przetwarzania i bezpieczeństwa danych osobowych.
  - 7) W przypadku zgłoszeń anonimowych, w tym telefonicznych do sekretariatu szkoły, pracownik sekretariatu sporządza notatkę z rozmowy telefonicznej.
  - 8) W sytuacji, jak w pkt 7, pracownik sekretariatu powiadamia pedagoga o anonimowym zgłoszeniu, dołączając notatkę z rozmowy telefonicznej ze zgłaszającym lub wydruk ze skrzynki elektronicznej szkoły/placówki.
  - 9) W przypadkach anonimowych zgłoszeń stosowanie przemocy wobec małoletniego podlega analizie i zdiagnozowaniu
8. Wstępna ocena sytuacji osoby krzywdzonej:
- 1) W każdym przypadku zgłoszenia krzywdzenia lub podejrzenia krzywdzenia małoletniego, dyrektor szkoły zleca pedagogowi wstępne zdiagnozowanie sytuacji ofiary.
  - 2) Pedagog rozpatrując sytuację konsultuje się z pedagogiem specjalnym, psychologiem i wychowawcą. Wstępną diagnozę można przeprowadzić z wykorzystaniem karty obserwacji i diagnozy, a w przypadku zaniedbania – kwestionariuszem diagnozującym oznaki zaniedbania – załącznik 3.
  - 3) W przypadku uwiarygodnienia podejrzenia stosowania przemocy lub stwierdzenia jej stosowania, pedagog szkolny wszczyna procedurę „Niebieskiej Karty”, która stanowi odrębny dokument Szkoły.
  - 4) W przypadkach nie wskazujących na wiarygodność zgłoszenia (pomówienie, konfabulacja, kłamstwo) – wychowawca klasy, pedagog szkolny i nauczyciele prowadzą wnikliwą obserwację małoletniego i w terminie 3 miesięcy od zgłoszenia dokonują oceny sytuacji małoletniego przekazując informację pedagogowi.

Procedury i osoby odpowiedzialne za składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego, zawiadamianie sądu opiekuńczego oraz osoby odpowiedzialne za wszczynanie procedury „Niebieskiej Karty”

1. Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego oraz zawiadamianie sądu opiekuńczego następuje w przypadku uzasadnionego podejrzenia krzywdzenia dziecka, poprzedzonego przeprowadzeniem procedury wewnętrznej, o której mowa w niniejszych Standardach.
2. Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego do organów ścigania składa dyrektor Szkoły.
3. Zawiadomienie do sądu opiekuńczego składa dyrektor Szkoły.
4. Procedura „Niebieskiej Karty” jest wszczynana w przypadku uzasadnionego podejrzenia krzywdzenia dziecka, poprzedzonego przeprowadzeniem procedury wewnętrznej, o której mowa w niniejszych Standardach.
5. Osobą odpowiedzialną za wszczęcie procedury „Niebieskiej Karty” jest pedagog szkolny lub każdy nauczyciel, który ma podejrzenia popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego.
6. Procedura wdrażania „Niebieskiej Karty” stanowi osobny dokument Szkoły.

Zasady przeglądu i aktualizacji standardów

1. Przegląd Standardów prowadzi wyznaczona przez dyrektora komisja składająca się z:
  - A. Pedagoga specjalnego
  - B. Pedagoga szkolnego
  - C. Przewodniczącego zespołu wychowawców.
2. Komisja dokonuje oceny standardów w celu zapewnienia ich i ewentualnego dostosowania do aktualnych potrzeb oraz zgodności z obowiązującymi przepisami co najmniej raz na dwa lata.
3. Komisja przedstawia dyrektorowi sporządzony protokół z przeglądu i oceny Standardów, w którym zamieszcza również wnioski z przeprowadzonego przeglądu i oceny, o której mowa w art. 22c ust. 6 ustawy.

4. W przypadku potrzeby aktualizacji Standardów dyrektor wprowadza zmiany rekomendowane w protokole, o którym mowa w ust. 3.
5. Z zaktualizowanymi Standardami zapoznawani są wszyscy pracownicy Szkoły, uczniowie i rodzice uczniów.
6. Zaktualizowane Standardy udostępniane są w bibliotece szkolnej oraz na stronie internetowej Szkoły.

Zakres kompetencji osoby odpowiedzialnej za przygotowanie personelu Szkoły do stosowania standardów, zasady przygotowania personelu do ich stosowania oraz sposób dokumentowania tej czynności

1. Osobą odpowiedzialną za przygotowanie do stosowania standardów przez:
  - 1) pracowników pedagogicznych jest dyrektor,
  - 2) pracowników niepedagogicznych jest dyrektor.
2. Pracownicy pedagogiczni zapoznawani są ze standardami podczas zebrania rady pedagogicznej.
3. Pracownicy niepedagogiczni przygotowani są do stosowania standardów podczas zebrania.
4. Po zapoznaniu się ze standardami i zasadami ich stosowania, każdy pracownik podpisuje imienne oświadczenie, które przechowywane jest w dokumentacji pracowniczej.
5. Pracownicy nowo zatrudnieni w szkole są zapoznawani ze standardami w pierwszym tygodniu pracy i w tym czasie podpisują oświadczenie o zapoznaniu się z dokumentem.

Zasady i sposób udostępniania rodzicom albo opiekunom prawnym lub faktycznym oraz małoletnim standardów do zaznajomienia się z nimi i ich stosowania

1. Dokument „Standardy ochrony małoletnich” jest dokumentem ogólnodostępnym dla pracowników Szkoły, uczniów oraz ich rodziców.
2. Dokument znajduje się w sekretariacie i bibliotece Szkoły.
3. Jest opublikowany na stronie internetowej Szkoły.
4. Rodzice uczniów zapoznawani są ze standardami podczas pierwszego w danym roku szkolnym zebrania klasowego.
5. Załącznik nr 4 - Ośrodki wspierania osób krzywdzonych udostępniany jest rodzicom na stronie internetowej szkoły oraz na tablicy ogłoszeń.

Osoby odpowiedzialne za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielenie mu wsparcia

1. Osoby odpowiedzialne za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu:
  - 1) nauczyciel/wychowawca,
  - 2) pedagog szkolny,
  - 3) psycholog,
  - 4) pedagog specjalny,
2. Osoby odpowiedzialne za udzielanie wsparcia małoletniemu:
  - 1) nauczyciel, który jako pierwszy uzyskał informację o zdarzeniu zagrażającym małoletniemu,
  - 2) wychowawca ucznia,
  - 3) psycholog,
  - 4) pedagog.

Sposób dokumentowania i zasady przechowywania ujawnionych lub zgłoszonych incydentów lub zdarzeń zagrażających dobru małoletniego

1. Dokumentami zgłoszonych incydentów lub zdarzeń zagrażających dobru małoletniego w zależności od potrzeb sprawy mogą być:
  - 1) notatka służbowa ;

- 2) notatka służbowa ze spotkania z rodzicami;
  - 3) kwestionariusz diagnostyczny;
  - 4) kopia części A „Niebieskiej Karty”;
  - 5) dokumentacja potwierdzająca zgłoszenia do uprawnionych organów zewnętrznych;
  - 6) korespondencja z instytucjami np. sądem rodzinnym, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Policją, Poradnią;
  - 7) plan wspierania krzywdzonego ucznia;
  - 8) ocena efektywności wsparcia.
2. Dokumentacja ta jest przechowywana i należyście chroniona przed dostępem osób nieuprawnionych w gabinecie pedagoga szkolnego do czasu zakończenia sprawy.

Wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi, a w szczególności zachowania niedozwolone

1. Wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi:
  - 1) Uczniowie powinni czuć się w środowisku klasowym/szkolnym dobrze i bezpiecznie, aby nic im nie przeszkadzało w wypełnianiu przydzielonych zadań i obowiązków.
  - 2) Uczniowie mają obowiązek przestrzegania zasad i norm zachowania określonego w statucie szkoły.
  - 3) Uczniowie powinni akceptować odmiennosc i indywidualność każdego i uszanować inne zainteresowania oraz mieć poczucie obowiązku spieszenia z pomocą tym, którzy sobie radzą gorzej niż oni sami.
  - 4) Zachowanie uczniów wobec innych osób nie może naruszać ich poczucia godności osobistej. Uczniowie są zobowiązani do respektowania praw i wolności osobistych swoich kolegów i koleżanek, ich prawa do własnego zdania, do własnych poglądów, wyglądu i zachowania – w ramach społecznie przyjętych norm i wartości.
  - 5) Akceptują i szanują siebie nawzajem.
  - 6) Kontakty między uczniami powinna cechować kultura osobista, np. używanie zwrotów grzecznościowych; uprzejmość; życzliwość; poprawny, wolny od

wulgaryzmów język; kontrola swojego zachowania i emocji; wyrażanie sądów i opinii w spokojny sposób, który nikogo nie obraża i nie krzywdzi.

- 7) Uczniowie starają się okazać zrozumienie dla trudności i problemów kolegów/koleżanek. Nie kpią, nie szydzą z ich słabości, nie wyśmiewają ich, nie krytykują.
- 8) W kontaktach między sobą uczniowie nie powinni zachowywać się prowokacyjnie i konkurencyjnie. Nie powinni również mieć poczucia zagrożenia czy odczuwać wrogości ze strony kolegów.
- 9) Bez względu na powód, agresja i przemoc fizyczna, słowna lub psychiczna wśród uczniów nigdy nie może być przez nich akceptowana lub usprawiedliwiona. Uczniowie nie mają prawa stosować z jakiegokolwiek powodu słownej, fizycznej i psychicznej agresji i przemocy wobec innych uczniów.
- 10) Uczniowie mają obowiązek przeciwstawiania się wszelkim przejawom brutalności i wulgarności oraz informowania pracowników szkoły o zaistniałych zagrożeniach.
- 11) Jeśli uczeń jest świadkiem stosowania przez innego ucznia/uczniów jakiegokolwiek formy agresji lub przemocy, ma obowiązek reagowania na nią, np: pomaga ofierze, chroni ją, szuka pomocy dla ofiary u osoby dorosłej (zgodnie z obowiązującymi w szkole procedurami).
- 12) Zabroniona jest także cyberprzemoc (przemoc cyfrowa), tj. przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych (przede wszystkim Internetu i telefonii komórkowej), tj. nękanie, straszenie, szantażowanie z wykorzystaniem sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów w sieci oraz podszywanie się pod kogoś wbrew jego woli.
- 13) Zabronione jest noszenie i używanie niebezpiecznych narzędzi.

2. Niedozwolone zachowania małoletnich w szkole

1) Stosowanie agresji i przemocy wobec uczniów/innych osób:

- A. agresji i przemocy fizycznej w różnych formach, np.: bicie, uderzenie, popychanie, kopanie, opluwanie, wymuszenia, napastowanie seksualne, fizyczne zaczepki, zmuszanie innej osoby do podejmowania niewłaściwych działań, rzucanie w kogoś przedmiotami.

- B. agresji i przemocy słownej w różnych formach, np.: obelgi, wyzwiska, wyśmiewanie, drwienie, szydzenie z ofiary, bezpośrednio obrażanie ofiary, plotki i obraźliwe żarty, przedrzeźnianie ofiar, groźby.
- C. agresji i przemocy psychicznej w różnych formach, np.: poniżanie, wykluczanie/izolacja/milczenie/manipulowanie, pisanie na ścianach (np. w toalecie lub na korytarzu), wulgarne gesty, śledzenie/szpiegowanie, obraźliwe SMSy i MMSy, wiadomości na forach internetowych lub tzw. pokojach do czatowania, telefony i e-maile zawierające groźby, poniżające, wulgarne, zastraszające, niszczenie/zabieranie rzeczy należących do ofiary, straszenie, szantażowanie.
- 2) Stwarzanie niebezpiecznych sytuacji w szkole lub klasie, np. rzucanie kamieniami, przynoszenie do szkoły ostrych narzędzi, innych niebezpiecznych przedmiotów i substancji, używanie ognia na terenie szkoły.
  - 3) Nieuzasadnione, bez zgody nauczyciela, opuszczanie sali lekcyjnej. Wyjście bez zezwolenia poza teren szkoły w trakcie przerwy lub lekcji. Wagarowanie.
  - 4) Celowe nieprzestrzeganie zasad bezpieczeństwa podczas zajęć i zabaw organizowanych w szkole. Celowe zachowania zagrażające zdrowiu bądź życiu.
  - 5) Niewłaściwe zachowanie podczas wycieczek szkolnych i przerw międzylekcyjnych, np. przebywanie w miejscach niedozwolonych, bieganie, itp.
  - 6) Uleganie nałogom, np. palenie papierosów, picie alkoholu.
  - 7) Rozprowadzanie i stosowanie narkotyków/ środków odurzających.
  - 8) Niestosowne odzywanie się do kolegów lub innych osób w szkole lub poza nią.
  - 9) Używanie wulgaryzmów w szkole i poza nią.
  - 10) Celowe niszczenie lub nieszanowanie własności innych osób oraz własności szkolnej.
  - 11) Kradzież/ przywłaszczenie własności kolegów lub innych osób oraz własności szkolnej.
  - 12) Wyłudzenie pieniędzy lub innych rzeczy od uczniów.
  - 13) Wysługiwanie się innymi uczniami w zamian za korzyści materialne.
  - 14) Rozwiązywanie w sposób siłowy konfliktów z kolegami. Udział w bójce.

- 15) Szykanowanie uczniów lub innych osób w szkole z powodu odmienności przekonań, religii, światopoglądu, płci, poczucia tożsamości, pochodzenia, statusu ekonomicznego i społecznego, niepełnosprawności, wyglądu.
- 16) Niereagowanie na niewłaściwe zachowania kolegów (bicie, wyzywanie, dokuczanie).
- 17) Znęcanie się (współudział w znęcaniu się nad kolegami, zorganizowana przemoc, zastraszanie).
- 18) Aroganckie/niegrzeczne zachowanie wobec kolegów, wulgaryzmy. Kłamanie, oszukiwanie kolegów/ innych osób w szkole.
- 19) Fotografowanie lub filmowanie zdarzeń z udziałem innych uczniów/ osób bez ich zgody.
- 20) Upublicznianie materiałów i fotografii bez zgody obecnych na nich osób.
- 21) Stosowanie wobec innych uczniów/innych osób różnych form cyberprzemocy.

Zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci Internet

1. Na terenie Szkoły zabrania się:
  - 1) korzystania z telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych służących do przekazu informacji podczas zajęć edukacyjnych i uroczystości szkolnych;
  - 2) nagrywania dźwięku, obrazu oraz fotografowania za pomocą telefonu lub innych urządzeń elektronicznych. Dopuszcza się używanie urządzeń multimedialnych na zajęciach edukacyjnych, jeżeli wymaga tego tok zajęć lub program nauczania, za zgodą prowadzącego zajęcia
2. Dozwolone jest użycie telefonu komórkowego na zajęciach edukacyjnych w celu ratowania życia lub zdrowia.
3. W razie niedozwolonego używania telefonu komórkowego lub innych urządzeń elektronicznych przez uczniów, mogą być zastosowane kary, o których mowa w statucie Szkoły.
4. Szkoła zapewniając uczniom dostęp do Internetu, instaluje i aktualizuje oprogramowanie zabezpieczające uczniów przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju.

5. Na terenie szkoły dostęp dziecka do Internetu możliwy jest pod nadzorem:
  - 1) nauczyciela - podczas lekcji z zajęć komputerowych, zajęć pozalekcyjnych oraz na zajęciach świetlicowych;
  - 2) nauczyciela bibliotekarza - na przeznaczonych do tego komputerach znajdujących się w bibliotece szkolnej.
6. Zasady korzystania z Internetu określone są w regulaminie znajdującym się w pracowni informatycznej i bibliotece szkolnej.
7. Nauczyciel prowadzący zajęcia/sprawujący opiekę nad uczniami jest zobowiązany do zapewnienia bezpiecznego korzystania z Internetu przez uczniów.
8. Uczeń korzystający z komputera w bibliotece szkolnej używa konta przewidzianego dla uczniów – czytelników biblioteki.
9. Na wszystkich komputerach z dostępem do Internetu zapewnia się zainstalowanie i aktualizowanie:
  - 1) oprogramowanie filtrujące treści internetowe;
  - 2) oprogramowanie monitorujące korzystanie przez dzieci z Internetu;
  - 3) oprogramowanie antywirusowe;
  - 4) oprogramowanie antyspamowe;
  - 5) firewall
10. Oprogramowanie, o którym mowa w ust. 9, jest aktualizowane automatycznie.
11. W szkole jest wyznaczony pracownik odpowiedzialny za bezpieczeństwo sieci. Do jego obowiązków należy nadzór nad instalacją i aktualizacją odpowiedniego oprogramowania.
12. Wyznaczony pracownik szkoły przynajmniej raz na trzy miesiące sprawdza, czy na komputerach z dostępem do Internetu nie znajdują się niebezpieczne treści.
13. W przypadku znalezienia niebezpiecznych treści, pracownik ustala, kto korzystał z komputera w czasie ich wprowadzania.
14. Informacje o dziecku, które korzystało z komputera w czasie wprowadzenia niebezpiecznych treści, pracownik szkoły przekazuje dyrektorowi.
15. Dyrektor z pedagogiem przeprowadza z dzieckiem rozmowę na temat bezpieczeństwa w Internecie.
16. Jeżeli w wyniku rozmowy pedagog uzyska informacje, że dziecko jest krzywdzone, podejmuje działania zgodnie z procedurą.

17. Szkoła zapewnia stały dostęp do materiałów edukacyjnych dotyczących bezpiecznego korzystania z Internetu przy komputerach, z których możliwy jest dostęp swobodny.

Procedury ochrony dzieci przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami w sieci Internet oraz utrwalonymi w innej formie

1. Podstawowe formy zjawiska cyberprzemocy to: nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem sieci oraz podszywanie się w sieci pod kogoś wbrew jego woli.
2. W każdej sytuacji w trakcie ustalania okoliczności trzeba ustalić charakter zdarzenia (rozmiar i rangę szkody, jednorazowość/powtarzalność).
3. Realizując procedurę należy unikać działań, które mogłyby wtórnie stygmatyzować ofiarę lub sprawcę, np.: wywoływania ucznia z lekcji, konfrontowania ofiary i sprawcy.
4. Trzeba dokonać oceny, czy zdarzenie wyczerpuje znamiona cyberprzemocy, czy jest np. niezbyt udanym żartem (wówczas należy podjąć działania profilaktyczne mające na celu niedopuszczenie do eskalacji tego typu zachowań).
5. Należy zabezpieczyć wszystkie dowody związane z aktem cyberprzemocy (wydruk, zrzut ekranu, zapis strony).
6. Gdy sprawca cyberprzemocy jest znany i jest on uczniem Szkoły, pedagog szkolny powinien przeprowadzić z nim rozmowę o jego zachowaniu. Rozmowa taka ma służyć ustaleniu okoliczności zdarzenia, przyjrzeniu się przyczynom takiego zachowania, a także próbie rozwiązania sytuacji konfliktowej.
7. W pierwszej kolejności należy udzielić wsparcia ofierze. Musi się ona czuć bezpieczna i zaopiekowana przez dorosłych. Na poczucie bezpieczeństwa dziecka wpływa fakt, że wie ono, iż Szkoła podejmuje kroki w celu rozwiązania problemu.
8. Podczas rozmowy z uczniem zgłaszającym, że jest on ofiarą cyberprzemocy, należy zapewnić go, że nie jest winny zaistniałej sytuacji oraz że nikt nie ma prawa zachowywać się w ten sposób wobec niego, a także podkreślić, że dobrze zrobił ujawniając sytuację. Należy okazać zrozumienie dla jego uczuć, w tym trudności z ujawnieniem okoliczności wydarzenia, strachu, wstydu.

9. Należy ucznia poinformować, że Szkoła nie toleruje przemocy i że zostaną podjęte odpowiednie procedury interwencyjne. Należy poinformować ucznia o krokach, jakie może podjąć Szkoła i sposobach, w jaki może zapewnić mu bezpieczeństwo.
10. Należy pomóc ofierze (rodzicom ofiary) w zabezpieczeniu dowodów (to może być dla niej zadanie trudne zarówno ze względów technicznych, jak i emocjonalnych), zerwaniu kontaktu ze sprawcą, dbaniu o podstawowe zasady bezpieczeństwa online (np. nieudostępnianie swoich danych kontaktowych).
11. Pomoc ofierze nie może kończyć się w momencie zakończenia procedury. Należy monitorować sytuację, „czuwać ” nad jej bezpieczeństwem, np. zwracać uwagę czy nie są podejmowane wobec niej dalsze działania przemocowe, obserwować jak sobie radzi w grupie po ujawnionym incydencie cyberprzemocy.
12. W działania wobec ofiary należy także włączyć rodziców/opiekunów ofiary – trzeba na bieżąco ich informować o sytuacji, pamiętając przy tym o podmiotowym traktowaniu dziecka. Jeśli dziecko nie wyraża zgody, należy omówić z nim jego obawy, a jeśli to nie pomaga powołać się na obowiązujące nas zasady i przekazać informację rodzicom. W trakcie rozmowy z dzieckiem i/lub jego rodzicami, jeśli jest to wskazane, można zaproponować pomoc specjalisty (np. psychologa szkolnego, poradni psychologiczno-pedagogicznej) oraz przekazać informację o możliwości zgłoszenia sprawy policji.
13. Należy zadbać o bezpieczeństwo świadków zdarzenia, zwłaszcza, jeśli byli oni osobami ujawniającymi cyberprzemoc. W trakcie rozmowy ze świadkami należy okazać zrozumienie i empatię dla ich uczuć – obawy przed przypięciem łatki „donosiciela”, strachu przed staniem się kolejną ofiarą sprawcy, itp.
14. Samo wystąpienie zjawiska cyberprzemocy nie jest jednoznaczne z koniecznością zaangażowania Policji i sądu rodzinnego – działania wychowawcy powinny umożliwić rozwiązanie sytuacji problemowej na poziomie pracy wychowawczej.
15. Szkoła powiadamia odpowiednie służby (np. Policję, sąd rodzinny), gdy wykorzysta wszystkie dostępne jej środki wychowawcze (rozmowa z rodzicami, zastosowanie konsekwencji określonych w Statucie, interwencja pedagogiczno-psychologiczna), a ich zastosowanie nie przynosi pożądanych rezultatów (np. nie ma zmian postawy ucznia).

16. O sytuacjach, w których zostało naruszone prawo (groźba karalna – art. 190 kk, uporczywe nękanie, podszywanie się – art. 190a kk, zmuszanie do określonego działania – art. 191 kk, naruszenie intymności seksualnej, utrwalenie wizerunku nagiej osoby bez jej zgody – art. 191a kk, zniesławienie – art. 212 kk, zniewaga – art. 216 kk) powiadamiana jest Policja.
17. Za zgłoszenie naruszenia prawa odpowiada dyrektor Szkoły

Postępowanie w przypadku podejrzenia, że dziecko jest uczestnikiem niebezpiecznej gry:

1. Należy sprawdzić czy dziecko nie posiada śladów samookaleczeń lub innych mogących świadczyć o uczestnictwie w niebezpiecznych grach, w razie konieczności zapewnić opiekę lekarską, psychologiczną.
2. Nie należy usuwać ujawnionych danych w postaci wiadomości (SMS, email, chat itp.), usunięcie tych danych może w znacznym stopniu utrudnić lub wręcz uniemożliwić dalsze czynności prowadzone przez Policję.
3. Można uzyskać informacje o posiadanych przez dziecko profilach internetowych, kontaktach, czatach itp. na których mogą się znajdować istotne dla sprawy dane.
4. W miarę możliwości należy zabezpieczyć treści poprzez ich zapisanie, wydrukowanie, itp.
5. W rozmowie z dzieckiem należy spróbować ustalić okoliczności, w jakich dowiedziało się o grze i w jakich do gry przystąpiło, dane innych uczestników z którymi kontaktowało się w grze należy powiadomić o swoim podejrzeniu rodziców dziecka i dyrektora Szkoły.
6. Pedagog lub dyrektor Szkoły powiadamia o swoim podejrzeniu Policję, przekazując wszelkie posiadane dane, informacje oraz okoliczności ich pozyskania, w toku czynności policyjnych zajdzie konieczność udostępnienia sprzętu na którym zapisano takie dane w celu zabezpieczenia niezbędnych danych stanowiących punkt wyjściowy do dalszych czynności (dane takie w prowadzonym postępowaniu przygotowawczym będą dowodami).

Zasady ustalania planu wsparcia małoletniego po ujawnieniu krzywdzenia

1. Plan wsparcia małoletniego po ujawnieniu jego krzywdzenia opracowuje zespół nauczycieli i specjalistów zatrudnionych w szkole/placówce powołany przez dyrektora.
2. W jego skład mogą wchodzić: wychowawca, pedagog szkolny, pedagog specjalny, psycholog.
3. Plan wsparcia dziecka powinien zawierać wskazania dotyczące:
  - 1) określenia form pomocy psychologiczno-pedagogicznej na terenie szkoły lub kierowania do instytucji udzielających różnych form pomocy: terapia indywidualna, grupowa, warsztaty rozwijające zainteresowania i uzdolnienia - w uzgodnieniu z rodzicami i adekwatnie do potrzeb;
  - 2) wzmocnienia dziecka – poprzez: zapewnienie mu, odpowiednio do potrzeb i w uzgodnieniu z rodzicami, konsultacji psychologiczno-pedagogicznych w poradni psychologiczno-pedagogicznej, ewentualnie konsultacji psychiatrycznych;
  - 3) wspierania rodziny – poprzez kierowanie adekwatnie do potrzeb do instytucji oferujących: poradnictwo, konsultacje psychologiczne, terapię uzależnień, terapię dla sprawców przemocy, grupy wsparcia, warsztaty umiejętności wychowawczych;
  - 4) pomocy socjalnej lub materialnej poprzez kierowanie do instytucji oferujących: pomoc socjalną, organizowanie pomocy finansowej, rzeczowej, ciepłego posiłku, zbiórki odzieży;
  - 5) pomocy w rozwiązywaniu konfliktów rodzinnych - poprzez zastosowanie procedur mediacyjnych bądź kierowanie do mediatorów;
4. Po ustaleniu planu wsparcia dziecka ustalany jest harmonogram działań z podziałem obowiązków.
5. Efekty wsparcia są monitorowane przez wychowawcę i pedagoga szkolnego 2 razy w roku szkolnym poprzez obserwację dziecka, rozmowy z nauczycielami, specjalistami, rodzicami, analizę pomocy udzielanej dziecku przez podmioty zewnętrzne, analizę dostępnej dokumentacji.
6. Pedagog szkolny ustala ocenę efektów wsparcia.

Przypisy końcowe

1. Standardy wchodzi w życie z dniem ich ogłoszenia.
2. Standardy w wersji zrozumiałej dla dzieci stanowią załącznik nr 5.

załącznik 1
do „Standardów ochrony małoletnich”
w Szkole Podstawowej nr 39 w Krakowie

**WZÓR KARTY ZGŁOSZENIA PODEJRZENIA KRZYWDZENIA LUB
KRZYWDZENIA DZIECKA**

<i>Dotyczy dziecka:</i>		
<i>Osoba zgłaszająca:</i>	<i>Imię i nazwisko:</i>	
	<i>Dane do kontaktu:</i>	
	<i>Stopień pokrewieństwa:</i>	
	<i>Źródło wiedzy lub informacji o przemoc:</i>	
<i>Data zgłoszenia:</i>		
<i>Forma zgłoszenia:</i>	Pisemna, bezpośrednio, listownie, drogą listowną [<i>niepotrzebne skreślić</i>]	
<i>Fakty wskazujące na stosowaną przemoc podane przez osobę zgłaszającą:</i>		
<i>Inne informacje o dziecku, rodzinie,</i>		
<i>Wskazanie potencjalnej osoby stosującej przemoc</i>		
<i>Podpis osoby zgłaszającej:</i>	<i>Podpis osoby przyjmującej zgłoszenie:</i>	

załącznik 2
do „Standardów ochrony małoletnich”
w Szkole Podstawowej nr 39 w Krakowie

.....
Miejscowość, data

**OŚWIADCZENIE O ZNAJOMOŚCI I PRZESTRZEGANIU ZASAD ZAWARTYCH W
STANDARDACH OCHRONY MAŁOLETNIICH
W SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 39 W KRAKOWIE**

Ja, ...
oświadczam, że zapoznałam/em się ze Standardami Ochrony Małoletnich obowiązującymi w
Szkole Podstawowej nr 39 w Krakowie oraz oświadczam, że będę ich przestrzegać.

.....
podpis pracownika

załącznik 3
do „Standardów ochrony małoletnich”
w Szkole Podstawowej nr 39 w Krakowie

Kwestionariusz diagnostyczny do oszacowania zaniedbania

L.p	Symptomy wskazujące na zaniedbanie (forma przemocy)	Tak	Nie
1.	Nieadekwatne ubranie do pory roku lub pogody		
2.	Niedowaga, niedożywienie, zmęczenie, podkrążone oczy		
3.	Brudna odzież		
4.	Brudne ciało		
5.	Nieprzyjemny zapach (insekty)		
6.	Brak podręczników i przyborów szkolnych		
7.	Kradzieże jedzenia lub innych przedmiotów		
8.	Przebywanie poza domem w późnych godzinach		
9.	Bardzo częste przebywanie poza domem niezależnie od pory roku		
10.	Ma dorosłych „kolegów”		
11.	Nie ma kolegów wśród rówieśników		
12.	Z trudem nawiązuje relacje		
13.	Izoluje się od rówieśników		
14.	Bije się po głowie/twarzy lub wrywa sobie włosy		
15.	Często ma ślady zadrapań/siniaków		
16.	Często odnosi obrażenia (skręcenia, złamania, skaleczenia)		
17.	Bije innych		
18.	Zawiera przyjaźnie, potem reaguje wrogością		
19.	Gwałtownie uchyla się przed dotykiem		

20.	Moczy się		
21.	Boi się przebywać w zamkniętych pomieszczeniach		
22.	Boi się ciemności		
23.	Unika zajęć wychowania fizycznego		
24.	Nie bierze udziału w wycieczkach		
25..	Podejmuje zachowania autodestrukcyjne wobec siebie, zwierząt		
26.	Miewa nagłe zmiany nastroju – od euforii do agresji		
27.	Prezentuje natrętne, narzucające się zachowania		
28.	Nie odwzajemnia emocji		
29.	Odrzuca próby nawiązania bliskości		
30.	Ma wybuchy wściekłości		
31.	Nadmiernie skraca dystans fizyczny		
32.	Demonstruje zachowania seksualne		
33.	Nie docenia własnych osiągnięć		
34.	Ma koszmary nocne		
35.	Ma problemy szkolne		
36.	Inne.....		

Uwaga! Informacje zachowania należy analizować biorąc pod uwagę całość informacji o rodzinie. Pojedynczych zachowań z listy nie można traktować jako jednoznacznie wskazujących na zaniedbanie

Ośrodki wsparcia dla osób krzywdzonych

1. Ośrodki pomocy społecznej – w sprawach socjalnych, bytowych i prawnych.
2. Powiatowe centra pomocy rodzinie – w zakresie prawnym, socjalnym, terapeutycznym lub udzielą informacji na temat instytucji lokalnie działających w tym zakresie w Twojej miejscowości.
3. Ośrodki interwencji kryzysowej i Ośrodki wsparcia – zapewniając schronienie Tobie i Twoim bliskim, gdy doznajesz przemocy domowej, udzielą Ci pomocy i wsparcia w przezwyciężeniu sytuacji kryzysowej, a także opracują plan pomocy.
4. Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej – zapewniając bezpłatne całodobowe schronienie Tobie i Twoim bliskim, gdy doznajesz przemocy domowej, oraz udzielą Ci kompleksowej, specjalistycznej pomocy w zakresie interwencyjnym, terapeutyczno-wspomagającym oraz potrzeb bytowych.
5. Okręgowe ośrodki i lokalne punkty działające w ramach Sieci Pomocy Pokrzywdzonym Przystępstwem – zapewniając profesjonalną, kompleksową i bezpłatną pomoc prawną, psychologiczną, psychoterapeutyczną i materialną.
6. Sądy opiekuńcze – w sprawach opiekuńczych i alimentacyjnych.
7. Placówki ochrony zdrowia – np. uzyskać zaświadczenie lekarskie o doznanych obrażeniach.
8. Komisje rozwiązywania problemów alkoholowych – podejmując działania wobec osoby nadużywającej alkoholu.
9. Punkty nieodpłatnej pomocy prawnej – w zakresie uzyskania pomocy prawnej.
10. Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” tel. 800 12 00 02 (linia całodobowa i bezpłatna), w poniedziałki w godz. 18:00 – 22:00 można rozmawiać z konsultantem w języku angielskim, a we wtorki w godz. 18:00 – 22:00 w języku rosyjskim. Dyżur prawny tel. (22) 666 28 50 (linia płatna, czynna w poniedziałek i wtorek w godzinach 17:00 – 21:00) oraz tel. 800 12 00 02 (linia bezpłatna, czynna w środę w godzinach 18:00 – 22:00).
Poradnia e-mailowa: niebieskalinia@niebieskalinia.info.

11. Członkowie rodzin z problemem przemocy i problemem alkoholowym mogą skonsultować się także przez SKYPE: pogotowie.niebieska.linia ze specjalistą z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – konsultanci posługują się językiem migowym.
12. Ogólnokrajowa Linia Pomocy Pokrzywdzonym tel. +48 222 309 900 przez całą dobę można anonimowo uzyskać informacje o możliwości uzyskania pomocy, szybką poradę psychologiczną i prawną, a także umówić się na spotkanie ze specjalistami w dowolnym miejscu na terenie Polski. Możliwe są konsultacje w językach obcych oraz w języku migowym.
13. Policyjny telefon zaufania dla osób doznających przemocy domowej nr 800 120 226 (linia bezpłatna przy połączeniu z telefonów stacjonarnych, czynna codziennie w godzinach od 9:30 do 15:30, od godz. 15:30 do 9:30 włączony jest automat).